

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΘΕΜΑΤΑ

ΓΝΩΣΤΟ

Κείμενο: Πρωταγόρας, ενότητα 3^η, (321B6 – 322A)

A. Μετάφραση:

Να μεταφραστεί το απόσπασμα: «Τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον ... μετῆλθεν»

(Μονάδες 10)

B. Ερωτήσεις:

1. Ποιο ήταν το λάθος του Επιμηθέα κατά την διανομή των δυνάμεων στα θνητά όντα και πώς έλυσε αυτό το πρόβλημα ο Προμηθέας;

(Μονάδες 10)

2. Οι τεχνικές γνώσεις εννοούνται εδώ χορηγημένες στον άνθρωπο ως ολοκληρωμένο σύνολο α ριοιγί και όχι ως θησαύρισμα σταδιακής πείρας μέσα στους αιώνες. Συμφωνείτε με την ανάγνωση αυτή του μύθου ή όχι και γιατί;

(Μονάδες 10)

3. Σε ποια κατάσταση βρέθηκε ο άνθρωπος στην επιθεώρηση του Προμηθέα; Συμφωνεί ο Αριστοτέλης με αυτήν την άποψη, όπως προκύπτει και από το παρακάτω απόσπασμα;

Κείμενο: Πολιτικά, ενότητα 14, «Γιατί όπως ο άνθρωπος...αντίθετους σκοπούς»

(Μονάδες 10)

4. Ποια είναι τα θέματα που συζητούν ο Πρωταγόρας και ο Σωκράτης στο διάλογο και ποια σχέση έχουν μεταξύ τους;

(Μονάδες 10)

5. Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις ομόρριζες με τις ακόλουθες: καταναλωτισμός, μελωδικός, οδόστρωμα, εύχρηστος, επίφοβος, κοινόβιο, λαθρεπιβάτης, προμήθεια, κλεψύδρα, κόσμημα.

(Μονάδες 10)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Μετάφραση:

Ο άνθρωπος λοιπόν έτσι απόκτησε τη γνώση τη σχετική με τη ζωή του, δεν κατείχε όμως την πολιτική· διότι ήταν κοντά στο Δία. Και δεν ήταν δυνατό πια στον Προμηθέα να εισχωρήσει βέβαια στην ακρόπολη, τόπο διαμονής του Δία –άλλωστε και οι φρουροί του Δία προκαλούσαν φόβο –εισέρχεται όμως κρυφά στο κοινό οίκημα της Αθηνάς και του Ηφαίστου στο οποίο καταγίνονταν με την τέχνη τους, και αφού έκλεψε και την τέχνη του Ηφαίστου που στηρίζεται στη φωτιά και την άλλη τέχνη, αυτήν της Αθηνάς, τις δίνει στον άνθρωπο, και για αυτό το λόγο αποκτά ο άνθρωπος πολλές ανέσεις στη ζωή, ο Προμηθέας όμως αργότερα εξαιτίας του Επιμηθέα τιμωρήθηκε για κλοπή, όπως λένε.

B. Ερωτήσεις:

1. Ο Επιμηθέας, αφού έκανε τη διανομή του εξοπλισμού και των εφοδίων στα έμβια όντα για την εξασφάλιση της επιβίωσης και της διαίωισης του είδους τους, διαπίστωσε ότι, χωρίς να το καταλάβει, άφησε ατακτοποιήτο ("άκόσμητον") το ανθρώπινο γένος. Ενεργώντας με απερισκεψία και απορροφημένος από τη σκέψη του να εξισορροπήσει και να αντισταθμίσει τις αντίζυγες τάσεις στα πλαίσια του οικοσυστήματος, σπατάλησε όλες τις ιδιότητες και

"ξέχασε" τον άνθρωπο, αφήνοντας τον "γυμνόν τε και άνυπόδητον και άστρωτον και άοπλον".

Στο δραματικό αδιέξοδο ("ή πόρει ό,τι χρήσαιτο") που οδήγησε τον Επιμηθέα η απρονόητη και αστόχαστη δράση του, έδωσε λύση με την αποφασιστική του παρέμβαση ο Προμηθέας, που ήρθε να επιθεωρήσει ("έπισκεψόμενος") τη διανομή που έκανε ο αδελφός του, όπως εξάλλου είχαν συμφωνήσει ("νείμαντος δ' έμοϋ... έπίσκεψαι").

Ο Προμηθέας διαπίστωσε ότι, ενώ όλα τα άλλα ζώα είχαν τακτοποιηθεί ("έμμελώς πάντων έχοντα"), ο άνθρωπος ήταν ατακτοποιήτος, "γυμνός", "άστρωτος", "άοπλος" και "ανυπόδητος". Σε μια κρίσιμη στιγμή για τον άνθρωπο, αφού πλησίαζε η καθορισμένη μέρα κατά την οποία έπρεπε να βγουν στο φως τα διάφορα πλάσματα των θεών, ο φιλεύσπλαχνος και φιλόανθρωπος τιτάνας ενεργεί αποφασιστικά: κλέβει τις τεχνικές γνώσεις του Ηφαίστου και της Αθηνάς μαζί με τη φωτιά και τις δωρίζει στον άνθρωπο.

Πιο συγκεκριμένα:

- την έντεχνον σοφίαν σϋν πυρί
- την περι τόν βίον σοφίαν
- την έμπυρον τέχνην τήν του Ήφαιστου και την άλλην τήν της Αθηνᾶς.

Ο πρώτος και ο δεύτερος χαρακτηρισμός αναφέρονται στη βιομηχανία και τις τεχνικές γνώσεις, απαραίτητες προϋποθέσεις δημιουργίας υλικού πολιτισμού, υλικών αγαθών που θα καλύψουν τις βιοτικές ανάγκες του ανθρώπου.

Στον τρίτο χαρακτηρισμό το πρώτο σκέλος αναφέρεται στην κατεργασία των μετάλλων, που έχει σχέση με τον Ήφαιστο, και τη μεταλλουργία γενικότερα, ενώ το δεύτερο σκέλος αναφέρεται στις τέχνες — αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική, ιατρική—, στη γεωργία και ιδιαίτερα στην καλλιέργεια της ελιάς, στη χρυσοχοΐα και αργυροχοΐα, στη ναυπηγική και τη ναυτιλία γενικότερα, στην υφαντική και χειροτεχνία γενικά, στην αγγειοπλαστική, τέχνες ειρηνικές, που ανακάλυψε και προστάτευε η Αθηνά, γι' αυτό και αποκαλείται «Εργάνη».

Μένουμε πραγματικά έκπληκτοι παρατηρώντας το πόσο σοφά και επιδέξια αλλά και το πόσο ριψοκίνδυνα, αποφασιστικά και παραδειγματικά ο Προμηθέας αντιμετώπισε και διευθέτησε το «γυμνόν - άνυπόδητον - άστρωτον - άοπλον» του ανθρώπου, καθώς και με πόση γενναιοψυχία και εγκαρτέρηση υπέμεινε το μαρτύριο του στον Καύκασο για το αμέριστο ενδιαφέρον και τη στοργή που έδειξε στο ανθρώπινο γένος.

2. "Η μυθική μορφή με την οποία ο Πρωταγόρας ντύνει την άποψη του για τη γένεση του πολιτισμού δε μας επιτρέπει να πάρουμε κάθε λέξη του τοις μετρητοΐς" (W. Jaeger). Πρόκειται βέβαια για συμβολισμούς και θα πρέπει να δούμε την παρέμβαση του Προμηθέα ως φάση της εξέλιξης του ανθρώπου. Πιο συγκεκριμένα διακρίνουμε στο μύθο του Πρωταγόρα τρία στάδια εξέλιξης.

A) Πρώτο στάδιο : Η φάση του Επιμηθέα

Στο στάδιο αυτό συντελείται ο βιολογικός σχηματισμός του ανθρώπου. Ο άνθρωπος παρουσιάζει ατέλειες σε σύγκριση με τα άλλα ζώα, καθώς είναι «γυμνός, άστρωτος, άνυπόδητος και άοπλος».

B) Δεύτερο στάδιο : Η φάση του Προμηθέα

Στη φάση αυτή, χάρη στο δώρο του φιλόανθρωπου Προμηθέα, γεννιούνται οι τέχνες, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τον τεχνικό πολιτισμό και την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου (κατοικίες, ενδυμασίες, τροφές κτλ.), σχηματίζονται οι πρώτες κοινωνίες, διαμορφώνονται οι πρώτοι θεσμοί(π.χ. η θρησκεία) και ανακαλύπτεται ο έναρθρος λόγος. Η τεχνική του Ηφαίστου και η σοφία της Αθηνάς μαζί με τη φωτιά αποτέλεσαν τη βασική υποδομή και κινητήρια δύναμη της προόδου του ανθρώπινου πολιτισμού.

Γ) Τρίτο στάδιο: Η φάση του σχηματισμού των πόλεων

Στη φάση αυτή, έχουμε την δημιουργία των πόλεων, που θα συντελεστεί με τη βοήθεια της αιδούς και της δίκης που θα δωρίσει ο Δίας στον άνθρωπο.

3. Όπως αναφέρεται στο μύθο, ο Προμηθέας εξαιτίας της απρονοησίας του λησμόνησε το ανθρώπινο γένος και το άφησε χωρίς κανένα εφόδιο. Έτσι ο άνθρωπος, ενώ πλησίαζε η

καθορισμένη μέρα που θα έβγαινε από τη γη στο φως, παρουσίαζε πολλές ατέλειες που τον άφηναν εκτεθειμένο στη δύναμη των άλλων ζώων και τον καθιστούσαν ευάλωτο απέναντι τους. Ο άνθρωπος λοιπόν, σύμφωνα με το μύθο:

- α. Ήταν **γυμνός**, καθώς το σώμα του δεν προστατευόταν ούτε με σκληρό δέρμα ούτε με πυκνό τρίχωμα.
- β. Ήταν **άστρωτος**, δε διέθετε δηλαδή κατάλληλο δέρμα ή τρίχωμα που θα χρησίμευε σαν στρωσίδι για τον ύπνο.
- γ. Ήταν **ανυπόδητος**, πράγμα που δυσκόλευε τη μετακίνηση του.
- δ. Ήταν **άοπλος**, δε διέθετε δηλαδή κανένα φυσικό όπλο που θα του επέτρεπε να αμυνθεί απέναντι στα υπόλοιπα, προικισμένα από τη φύση, ζώα.

Βέβαια, την άποψη αυτή επικρίνει ο Αριστοτέλης, ο οποίος υποστηρίζει ότι η δημιουργία του ανθρώπου ήταν τέλεια και ότι "όσοι λένε πως είναι ανυπόδητος, γυμνός, χωρίς οπλισμό για να αμυνθεί, λαθεύουν".

Αυτήν την άποψη του Αριστοτέλη την βρίσκουμε και στο απόσπασμα από τα Πολιτικά. Κατά τον Αριστοτέλη ο άνθρωπος είναι το ανώτερο από όλα τα όντα, όταν φτάνει στην τελειότητά του, γιατί είναι από τη φύση του εφοδιασμένος με τα ανώτερα όπλα (όπως η λογική και η γλώσσα) που του επιτρέπουν να υπηρετήσει τη φρόνηση και την αρετή. Εξαιτίας λοιπόν των ανώτερων όπλων που έδωσε η φύση στον άνθρωπο, ο άνθρωπος βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση, έναντι των υπόλοιπων ζώων, και όχι σε μειονεκτικότερη όπως υποστηρίζει ο Πρωταγόρας. Έτσι ο σκοπός της δημιουργίας πόλεων, δεν ήταν ο εξωτερικός κίνδυνος αφανισμού του ανθρώπου από τα θηρία, αλλά η αυτάρκεια και η ευδαιμονία.

4. Η απάντηση βρίσκεται στην εισαγωγή του σχολικού βιβλίου, σελ. 56, «Τα θέματα του Πρωταγόρα... από τους συνομιλητές» + σελ. 57, «Το θέμα που αναφέραμε... στην Πολιτεία»

5. καταναλώσας, έμμελως, άστρωτον, χρησίμην, φοβεραί, βίου, λαθών, Προμηθεύς, κλέψας, άκόσμητον

ΑΓΝΩΣΤΟ

ἔστι γὰρ ψυχὴ πόλεως οὐδὲν ἕτερον ἢ πολιτεία, τοσαύτην ἔχουσα δύναμιν ὅσην περ ἐν σώματι φρόνησις. αὕτη γὰρ ἔστιν ἡ βουλευομένη περὶ πάντων, καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ διαφυλάττουσα, τὰς δὲ συμφορὰς διαφεύγουσα. ταύτη καὶ τοὺς νόμους καὶ τοὺς ῥήτορας καὶ τοὺς ἰδιώτας ἀναγκαῖόν ἐστιν ὁμοιοῦσθαι, καὶ πράττειν οὕτως ἑκάστους οἷαν περ ἂν ταύτην ἔχωσιν. ἦς ἡμεῖς διεφθαρμένης οὐδὲν φροντίζομεν, οὐδὲ σκοποῦμεν ὅπως ἐπανορθώσομεν αὐτήν· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἐργαστηρίων καθίζοντες κατηγοροῦμεν τῶν καθεστώτων, καὶ λέγομεν ὡς οὐδέποτ' ἐν δημοκρατίᾳ κάκιον ἐπολιτεύθημεν, ἐν δὲ τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς διανοίαις αἷς ἔχομεν μᾶλλον αὐτήν ἀγαπῶμεν τῆς ὑπὸ τῶν προγόνων καταλειφθείσης. ὑπὲρ ἧς ἐγὼ καὶ τοὺς λόγους μέλλω ποιεῖσθαι καὶ τὴν πρόσοδον ἀπεγραψάμην.

/Ισοκράτους /*Αρεοπαγίτικός* 14-15

1. Να μεταφράσετε το παραπάνω κείμενο

(Μονάδες 20)

2. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται:

διαφεύγουσα: β' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού οριστικής μέλλοντα

σκοποῦμεν: μετοχή παρακειμένου στο αρσενικό γένος ονομαστική ενικού αριθμού

ἐπανορθώσομεν: γ' ενικό πρόσωπο παρατατικού της ίδιας φωνής

ἐπολιτεύθημεν: υπερσυντέλικος στο ίδιο πρόσωπο, στον ίδιο αριθμό και την ίδια φωνή

καταλειφθείσης: γ' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού υπερσυντελικού στην ίδια φωνή.

(Μονάδες 5)

3. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται

πολιτεία: γενική πληθυντικού

τούς ρήτορας: δοτική πληθυντικού

κάκιον: ο αντίστοιχος τύπος στον υπερθετικό βαθμό

αἴς: γενική πληθυντικού στο ίδιο γένος

τήν πρόσοδον: ονομαστική πληθυντικού

(Μονάδες 5)

4. α) ἦς ἡμεῖς διεφθαρμένης οὐδὲν φροντίζομεν: να αναγνωρίσετε την παραπάνω πρόταση

(Μονάδες 2)

β) ὡς οὐδέποτ' ἐν δημοκρατίᾳ κάκιον ἐπολιτεύθημεν: να αναγνωρίσετε την πρόταση και να την αντικαταστήσετε από άλλη ισοδύναμη σύνταξη

(Μονάδες 3)

5. τὰ ἀγαθὰ, ταύτη, τούς ρήτορας, αἴς, ὑπὸ τῶν προγόνων: Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις προηγούμενες λέξεις

(Μονάδες 5)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Ψυχή λοιπόν της πόλης δεν είναι τίποτα άλλο παρά το πολίτευμα, που έχει τόσο μεγάλη δύναμη, όση βέβαια (έχει) στο σώμα η φρόνηση. Γιατί αυτό (το πολίτευμα) είναι αυτό που σκέφτεται για όλα χωρίς εξαίρεση και που διαφυλάσσει από τη μια τα αγαθά, από την άλλη αποφεύγει τις συμφορές. Με αυτό (το πολίτευμα) και οι νόμοι και οι ρήτορες και οι πολίτες είναι απαραίτητο να εξομοιώνονται, και να πράττει έτσι, σύμφωνα με αυτό που έχει. Αν και αυτό

έχει διαφθαρεί, καθόλου δεν το φροντίζουμε, ούτε εξετάζουμε πώς θα επανορθώσουμε αυτό” αλλά ενώ καθόμαστε στα εργαστήρια κατηγορούμε την παρούσα κατάσταση και λέμε πως ποτέ σε περίοδο δημοκρατίας δεν κυβερνηθήκαμε χειρότερα, στις πράξεις, όμως, και στις σκέψεις που έχουμε (που κάνουμε) περισσότερο αυτό αγαπούμε αυτό (το πολίτευμα) από εκείνο που μας άφησαν οι πρόγονοί μας. Γι’ αυτό και εγώ πρόκειται να μιλήσω και γράφτηκα στον κατάλογο (για να μιλήσω)

2. διοίσετε, σκεμμένος, πηνώρθου, πεπολιτεύμεθα, καταλελειμμένοι σαν

3. πολιτει ν, το $\widehat{\varsigma}$ fiήτορσι(ν), κάκιστα, ν, α πρόσοδοι

4. α) Κύρια καταφατική πρόταση κρίσης. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «ἥς», αλλά επειδή βρίσκεται στην αρχή περιόδου μετά από ισχυρή στίξη, αναφέρεται στα προηγούμενα (αὕτη) και δεν ακολουθεί άλλη κύρια πρόταση παρά η «οὐδὲ σκοποῦμεν», η οποία συνδέεται με την προηγούμενη παρατακτικά, εισάγει κύρια πρόταση και ισοδυναμεί με την αντίστοιχη δεικτική αντωνυμία «ταύτης». Εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει το πραγματικό

β) Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση. Εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο «ὡς», γιατί δηλώνει κρίση υποκειμενική. Εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει το πραγματικό. Λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος της κύριας πρότασης «λέγομεν». Η ισοδύναμη σύνταξη είναι το ειδικό απαρέμφατο και θα πάρει τη μορφή «οὐδέποτ’ ἐν δημοκρατίᾳ κάκιον πολιτευθῆναι»

5. τὰ ἀγαθὰ = σύστοιχο αντικείμενο της μετοχή «διαφυλάπτουσα»

ταύτη = αντικείμενο στο απαρέμφατο «ὁμοιοῦσθαι»

τοὺς ῥήτορας = υποκείμενο του απαρεμφάτου «ὁμοιοῦσθαι»

αἷς = βρίσκεται ως αντικείμενο στο ρήμα ἔχομεν. Κανονικά το ρήμα συντάσσεται με αιτιατική, αλλά εδώ έχουμε το φαινόμενο της «έλξης του αναφορικού», καθώς η αναφορική αντωνυμία ἔλκει την πτώση της από την πτώση της λέξης που προσδιορίζει (ταῖς διανοίαις)

ὑπὸ τῶν προγόνων = εμπρόθετος του ποιητικού αιτίου που προσδιορίζει τη μετοχή «τῆς καταλειφθείσης»

Επιμέλεια: Καπετάνου Εύη, Λεωνοδοπούλου Χριστίνα, Μαρκοβίτη Τζένη, Μπουζίκας Βαλάντης, Παπαδοπούλου Ιωάννα, Κασάπογλου Δήμητρα